HALK BİLGİSİ HABERLERİ

İstanbul - Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından çıkarılır aylık mecmua

Yazı İşleri Müdürü : MEHMET HALİT BAYRI

Yıl : 6 Birinciteşrin 1937 Sayı : 72

ÂŞIK HAYRANÎ

Bir çok yıllardanberi yaptığımız derin ve esaslı araştırmalar neticesinden anlıyoruz ki memleketimizde şimdiye kadar isimleri ne tarihe ve nede tezkerelere geçmiş ve hatta hayat ve eserleri işitilmemiş, bilinmemiş birçok şairler yetişmiştir. Hem de bu şairlerin çok değerli eserler verdikleri ve Türk edebiyatı tarihine geçmeğe laik şairlerden oldukları görülmektedir. Bu şairlerin neden böyle unutulup kalmış olduklarının sebeblerini iki esasta buluyoruz.

Birincisi: Şehirli ile köylü ve halk ile münevver yaşıyanlar arasında derin bir uçurum açılmış olmasıdır. Şehirliler yalnız divan edebiyatına kuvvetle sarılmışlar, edebiyatlarında lânet olmıyan ve Arapca ve Farsca bulunmıyan herhangi bir üslûb, bir yazı veya bir manzumeye iltifat etmemişler, onları cehaletle suçlandırmışlardır. Bu yüzden halk şairleri kendi kabuklarına büzülmüşler ve yalnız kendi hususî âlem ve muhitlerinde yerleşmişlerdir. Bunların bu suretle kendi içlerinde kalan eserleri kendilerile beraber edebiyat âlemimize görünmeden göçüp gitmiştir. Ne yazık!...

İkincisi: Türkiyede asırlardanberi sürüp gelen mezhep kavgalarıdır. Sünnîlik ve alevîlik kavgaları. Her iki taraf birbirini insafsızca tekfir ve tekdir ediyor, kıymetli olsa da eserlerini tezyif ile karşılıyorlardı. Bu Sünnîlerle bu Alevîlerin her ikisi de Türk kanını taşıyan iki öz kardeş oldukları halde birbirlerinden şark ile garp araları kadar uzaklaşıyorlardı. Alevîler herhangi bir husûsiyetlerini ve âdet ve ananelerini Sünnîlere bildirmeyi (günahı kebâir) den sayıyorlar ve bu suretle her şeylerile beraber edebiyat eserlerini de çok büyük kıskançlıkla Sünnîlerden saklıyorlardı. Böyle olunca da halk edebiyatı bakımından karşımıza iki mühim engel çıkıyordu. Biri açık halk edebiyatı, biri de gizli halk edebiyatı. Açık halk edebiyatı iltifatsızlıktan görünemiyor, gizli halk edebiyatı da mezhep kavgaları sebebiyle meydana çıkamıyordu. Musikide de aynen böyle oluyordu. Sûzinâklar hüzzamlar, nehavendlerle uğraşmaktan (emrahı kalenderisi) ni kimse duyup

işidemiyordu. Bu gün en münevverlerimiz bile buna benzer bir çok halk îka ve makamlarını bilemiyorlar.

Bunların bilinememesi hakkındaki iki sebeplere bir üçüncüsünü de ilâve etmek lâzımdır. Bu da muhitin edebiyata olan alâkasızlığıdır. Yukarda bahsettiğimiz iki esasa gîrmeyip başlı başına bir zümre teşkil ederek ve hiç bir şeyden korkmıyarak dolu dizgin sürüp gelen Divan Edebiyetı şairlerinden bazılarını bile bu alâkasızlık muhitlerinde unutturmuştur.

Buna delil olmak üzere Trakyada yaptığım etraflı araştırmalara hakikaten zarifane ve nedimane manzumeler yazmış olan Kırklarelili (Hasîbî) yi Kırklarelinden tahkik etmek mümkün değildir. Umumiyetle bilinmesi lâzım gelen bu kuvvetli ve kudretli şairi başka menbalardan aradım, buldum. buldum amma, tetkikatımı derinleştirdikce (Hasîbî) nin olduğu muhakkak surette tebeyyün eden bazı manzumeleri de eski yazının şekli itibariyle hasıl iltibasa binaen (Hubbî) ve (Habîbî) gibi kimselere atfedilerek hakikatten inhiraf edilmiş olduğunu gördüm. Bu şairin san'atının kudretine bir misal olmck üzere şuraya bir güzel gazelini kaydedelim :

Sirişkim ruyü zer üzre revan olsun mu derdim ben
Sana zarım bu veçhile âyan olsun mu derdim ben
Nisarı gamzesi yağmaya çıkmış hâli uşşakı
O yahşi serseri böyle yaman olsun mu derdim ben
Zaman geçti şebi hicran erişti yıldızım düştü
O mehru gün gibi gözden ıyan olsun mu derdim ben
Gazellerle güzeller sayd olur derdim hilâf oldu
Hasiba şairin kavli yalan olsun mu derdim ben

İşte, böyle ince fikirli ve kudretli bir şairi muhitin alâkasızlığı unutturmuştur. Böyle bir Divan Edebiyatı şairi unutulursa artık halk edebiyatı şairlerinin vaziyetlerini düşünelim.

Var kıyas et bahri umman neydüğün

*
* *

Kırklarelinde (Hayranî) isminde bir halk şairi varmış. Fakat bu şairi bu gün Kırklarelinden tahkik etmek mümkün değildir. Bu şairin hayat ve eserlerini Kırklarelinde çıkan « Yeşilyurd » gazetesinde yazdığım zaman Kırklarelililer hayret ettiler. Hayranî hakkındaki tetkik menbalaım şimdi ikisi de dünyadan göçüp gitmiş olan iki zattır. Bunlardan birisi doksan yaşlarında ölen Kırklarelili (Tatar İbrahim Ağa), birisi de Tekirdağı yakınında bulunan (Kılavuzlu) köyünden (Şaban Sırrı) babadır. Hayranî, Tatar İbrahim Ağaya her zaman ve sık sık misafir olurmuş. Bu zattan şairin hayatı hak-

kında malûmat edindim. Şaban Sırrı Babanın babası Ahmed Abdal Baba da Kırklareli Alevî köylerinde (irşat için) dolaşırken Hayranî de onunla beraber gezer, muhabbet ve cemlerde birlik bulunurmuş. Şairin bazı eserlerini de bu Şaban Sırrı Babanın mecmuasından çıkarıp aldım. Fatihde Millet Kütüphanesinde de Hayranî namına kayıtlı bir kaç manzumeye tesadüf ettimse de o Hayranî bu Hayranî midir, bunu kestirme olarak söyliyemem.

Hayranî şimdi Bulgaristanın hududuna yakın olan (Karaabalılar) köyünden imis. Hangi tarıhde doğduğu ve yılda öldüğü bilinmiyorsa da on dokuzuncu asrın ortalarında yaşadığı ve yine bu asrın sonlarına doğru ölmüş olduğu eserlerinden ve rivayetlerden anlaşılıyor. Kırklarelinin etrafında kesafetle bulunan ve eskiden Alevî ve Bektaşi mezhebine salik olan (Amca) kabilesi ihtiyarlarından duyduğum bir rivayete göre de Karaabalılar köyü merasında (Karaşuva) adlı küçük bir Bulgar köyü varmış. O köyde bir kaç hanede bir kaç nüfus Türk varmış. İşte Hayranî bu köyden imiş.

Hayranî ilkönce Bedreddin tarikatinden iken sonra Ahmed Abdal Babaya intisap ederek Bektaşi olmuş. O zamanın derviş ve halk sairleri bir çok seyahatlar yapmış, köyüne pek nadir olarak uğrarmış. Trakya mıntakasında bulunduğu zamanlar en çok Kırklarelinde bulunduğu eserlerinden anlaşılıyor. Bir koşmasında Kırklarelini (Sevgili yurdum) diye anıyor. Bu koşma mistik bakımından da çok müstesna bir kıymeti taşımaktadır. O koşma şuder :

Hele bakın yezidlerin işine
Muhammed Peygamberın dişisine

Kapının kilidine vurdum perçin
Meryem ananın doğurduğu piçin

Sözümü sakın atmayın yabana
Dağda koyun güden cahil çobana

Hayranî yâr elinden oldu nalân
Benim candan sevgili yurdum olan

Bizim bacılara nisa demişler [1]
Hatce Ana hayrünnisa demişler.

Ağladım ağladım hep senin için
İsmine Hazreti İsa demişler.

Tilki girmez kolay kolay kapana
Keramet gösteren Musa demişler

Yalvardığım ona geliyor yalan
Kırk kimse ye Kırkkilise demişler.[2]

Hayranî'nin bütün manzumeleri gösteriyor ki, kendisi hakikaten kudretli ve lirik hir şairmiş. Hele bu yukarıdaki mistik düşünüşler çok cesaretli düşünceler ve yazılardır. O zaman Garp medeniyeti bile İsaya, Musaya dil uzatamazken Şarkta bir Türk şairinin böyle söyliyebilmesi tarihe önemle geçecek bir hadisedir.

---

[1] Alevî kabileleri kadınlara bacı derlerdi.
[2] Evvelce Kırklar elinin adı Kırkkilise idi.

Şairin bazı seyahatlerine ve seyahattan sonra Kırklareline dönmesine dair manzumeleri de vardır.

Kara abalardan tâ Gaiblere [1]
Oradaki yatır evliyalara
Bağrı yanık yalın ayak yürüdüm.
Niyaz ettim yüzüm gözüm sürüdüm

Oradan da [Belenören] e gittim
Hastalandım dermanımı tükettim
Veli Babayı da ziyaret ettim
Veremler gibi al kanlar tükürdüm.

Erenlere yalvardım etti himmet
Artık dönmek için aldım icâzet
Bir ay sonra vücudum buldu sıhhat,
Aynı cemden taze güller getirdim.

Günlerin birinde Kırkseye döndüm [2]
Anların ceminde birlik bulundum
Ehli beyt âşıklara mihman oldum.
Hayranîyim hayran hayran göründüm.

Hayranî'de mistik mefkûreden başka yurd sevgisi mefkûresi de vardır. Çökedeki Muhiddin Abdalı methederken onun bir yurd fatihi oldugunu da söyliyerek iftihar ediyor.

Seyyid Ali Sultanın arkadaşı
Selime Sultanın öz karındaşı [3]
Çökede yatan Muhiddin Abdaldır.
Çökede yatan Muhiddin Abdaldır.

Türbesinde hastaları sağlıyan,
Münkirleri ikrarına bağlıyan
Gönüllerde himmetleri çağlıyan
Çökede yatan Muhiddin Abdaldır.

Kerameti vardır cinde peride,
Rumelini fethedenin biri de
Gazalar da göründü ileride
Çökede yatan Muhiddini Abdaldır.

Dervişlere güzel güzel pend eden
Hayranî yi kendisine bend eden
Tîgı bendi boyunlara kemend eden
Çökede yatan Muhiddini Abdaldır.

Hayranî evli miydi, bekâr mıydı, bunu da bilemiyoruz. Şairin büyük bir destanı var. Kırklarelinin mahallelerini sayıyor. Gerdanlı Çeşmede bir Akgerdanlıya, Karakaş mahallesinde bir karakaşlıya vurulduğunu, bunun için Sultan Beyazıda (bu mahalle ismidir) bir arzıhal verdiğini, Hadice Hatunun (bu da mahalle ismidir) kendisine derman tavsiye ettiğini söyliyerek çok güzel zarafetlerde bulunmuştur. Bu destan uzun olduğundan ayrı bir makale ile yazacağız.

Gelecek yazımızda (Hasîbî) yi anlatacağız.

Vâhit Lütfi Salcı

[1] Şimdi Bulgaristan hududu içinde kalmış bir köy adıdır.
[2] Halk Kırkkiliseye sadece (Kırkse) derlerdi.
[3] Selime Sultan Kırklarelinin Dereköy Nahiyesine tabi (Çağlayık) köyünde yatar. Halk onu evliya bilir.

İSTANBULDA HALK İLAÇLARI

— Geçen sayılardan devam —

116 — **Mayasıl** — Taze öldürülmüş domuzun karnını yarıp mayasıl olan yere sokulursa iyi olur.

117 — **Dudak mayasılı** — Mayasıl otu denilen bir nevi nebattan yapılan sigara içilirse geçer.

118 — **Zehirli karınca (Büy) ve örümcek sokması** — Keçi veya koyun derisi yüzülür, taze taze ısırılan şahsın vücuduna sarılırsa iyi gelir.

119 — **yılan sokmasına** — Sokulan yerin üstü bağlanır, ayni zamanda yara emilir ve ateş veya kızgın bir madenle dağlanır.

120 — **Karın ağrısı** — Kekik veya nane suyu içilir, karın üstüne sıcak su pansımanı yapılır.

121 — **Yellenmek için** — Yemek içine iki üç dane karınca atıp yenilirse çok geçmeden yellenilir.

122 — **Yellenmek için** — Şişe mantarı kibrit ile yakılır ve külü kahve üzerine ekilerek içilir.

123 — **Göze kan ve ağrı gelmesi** — Kız çocuğu doğuran kadın südü ile sedef yaprağı ve sarmısak hepsi birden dövülür, bundan göze sabah ve akşam damlatılır. Kanı parçalar, alır gider.

124 — **Çocukların karın ağrısına** — Bunun için sıçan pisliği yedirilir. Fakat bir kere böyle sıçan pisliği yiyen çocuk halk kanaatına göre saklı olan her şeyi bulup çıkarmak hassasını kazanır. (Bu hassadaki çocuklara kızıldığı zaman: annen sana sıçan pisliği mi yedirdi ? denir).

125 — **Çocukların karın ağrısına** — Acele ise sedef yaprağı zeytin yağı ile kavrulur, acele değil ise, sedef yaprağı (bir nevi nebat) zeytin yağı ile karıştırılarak bir şişe içinde güneşe konur. Bu her ikisinden de karnı ağrıyan çocuğun karnına sürülür, bir kaşık ağzına akıtılır, bileklerine sürülür.

126 — **Göğüs darlığı çekip öksürülemezse** — Havaciva tereyağı ile ateşte kaynatılır, ılıdıktan sonra üç dörk kaşık sabah akşam verilir.

127 — **Göğüs darlığı ve öksürüğe** — Tavuk suda kaynatılır, yağı alınır, çocuğa içirilir.

128 — **Sancı için** — Yumurta sarısı ağrı olan yer civarında gezdirilir, ağrı en çok nerede ise yumurta sarısı orada dağılır ve bu oraya sürülerek üzeri bağlanır.

129 — **Ağrı için** — Et kara biber ile karıştırılır, üzerine bolca nişadır ekilir ve bu ağrıyan yere konursa ateşi alır, sancıyı geçirir.

— Geçen sayıdan devam —

DANA

Azrail çıkagelmiş. Hâkimin karşısına dikilmiş. Hâkim, karşısında Azraili görünce işin şaka tarafı olmadığını anlamış. Derhal Subaşıyı azletmek istemiş. Subaşı azledileceğini işitir işitmez bekçiyi cezalandırmağa razı olmuş. Bekçi, cezalanacağını haber alınca hırsızı aramağa koyulmuş. Hırsız, yakayı ele vereceğini hissedince, hemen köye gelmiş, bakkalın dükkânını

---

130 — **Sidik zoru ve kum dökmek için** — Karadud yaprağı, veya diken kökü ile beraber Karadud yaprağı kaynatılır, içilir. Sabah akşam kırmızı kırmızı kum döker.

131 — **Saç dökülmesine** — Defne tohumu kaynatılır, saça sürülür.

132 — **Diş ağrısına** — Ağrıyan diş kovuğuna afyon konur, üzerine balmumu yapıştırılır, (başka yerlere afyonun dağılmaması için) bir daha diş ağrımaz.

133 — **Kanlı basur** — Ayva yaprağı ile beyaz leylak yaprağı kaynatılır, içinde limon atılır. Bu içilirse bire bir gelir.

134 — **Siyil için** — İlk nikâhlıdan yağ çalarsın, bir parça da tuz alırsın, birbirine karıştırır, siyil olan yere «İlacın kefareti budur» der sürersin, haberin olmadan geçer.

135 — **Siyil içim** — İncir dalı kırılır, südü siyil üzerine sürülür ve «Bu nasıl kurursa bu siyilde öyle kurusun» denir ve dal atılır.

136 — **Memeli basura** — Kuru incir yarılır, nişadır dövülür ,üzerine ekilir. O gece yatarken basur memesi üstüne konur. Ağrısı çoktur, fakat sabaha bir şey kalmaz.

137 — **Basurdan kan gelirse** — Taze yumurta kabuğu yakılır, dövülür, külü burna çekilirse kanamayı dindirir. Hatta ciğerden kan gelirse ve bu toz yutulursa onu bile kireçler.

138 — **Kulak ağrısına** — Kulak otu (saksı güzeli) dövülür, suyu alınır ve kulağa damlatılır.

139 — **Yara için merhem** — Terebenti yedi kere kireç durusu su ile yıkanır. Bu zaman terebenti beyazlanır. sonra taze yumurta sarısı, zeytinyağı, sülmen (yarım kahve kaşığı) hepsi birden karıştırılır ve merhem halinde yaraya sürülür. Hem kapatır, hem iyi eder.

140 — **Yanık için** — Nişasta pişirilir, soğuduktan sonra sulu sulu yanığa sürülür. Sonra beyaz ispirto ile yanığın etrafı silinir. Bez silindikten sonra atılır.

141 — **Yanık için** — Domates salçası sirke ile karıştırılır, yanan yere sürülürse su toplamaz.

M. Naci Ayral

yağmaya başlamış. Bunu gören bakkal, dükkânını yağmadan kurtarmak için gaz yağı ile kibrit vermiş. Ayşe Nine, gaz yağı ile kibriti alınca doğru ormana koşmuş. Ormancı Ayşe Nineyi görünce :

— Böyle telâş içinde nereye, diye sormuş.

Ayşe Nine :

— Nereye olacak, ormanı yakmağa, diye cevap vermiş.

Ormancı :

— Yazık, demiş, koca ormandan ne istetsin ?

Ayşe Nine hemen :

— Bir sopa isterim, demiş.

Ormancı razı olmuş:

— O halde ben sana sopa vereyim, sen de ormanı yakmaktan vazgeç, demiş.

Ayşe Nine, sopayı alır almaz köpeğin üstüne yürümüş, Köpek dayağı yiyeceğini anlar anlamaz danayı ısırmağa koşmuş. Dana da köpeğin geldiğini görünce tehlikeyi anlamış, dört nala kalkmış, hendeği atlamış.

Bu suretle muradına eren Ayşe Nine, onu yine önüne katmış, köyüne doğru yola düzülmüş. Köye varmışlar. İhtiyar kadın, danayı bir güzel yıkamış, temizlemiş. O sırada oğlu mektepten gelmiş:

— Anne ne o, demiş, dana mı aldın ?

Ayşe Nine, burnundan soluyarak cevap vermiş:

— Çekil oradan, kafamı kızdırma, başıma neler geldiğini bilmiyor, sadece, dana mı aldın, diye soruyorsun, demiş.

Bundan sonra başından geçenleri oğluna anlatmış. Sonra birdenbire haykırarak:

— Ne duruyorsun oğul, danayı alıp ahıra götürmek yok mu, demiş...

Onlara masal, bizlere sağlık, onlara kömür, bizlere ömür, gökten düştü üç elma, biri benim, biri bu masalı söyliyenin, biri de dinliyenin ..

AT KOCA

Bir varmış, bir yokmuş, bir memleket hâkiminin üç tane kızı, bir tane de atı varmış. Bu at kuru üzümle kavrulmuş fındıktan başka bir şey yemezmiş. Fakat at mütemadiyen zayıflarmış. Hâkim, atın böyle mütemadiyen zayıflamasından meraka düşerek bir adama bunun sebebini sormuş. O adam da hâkime :

— At sevda çekiyor, onun için, diye cevabını vermiş.

Nihayet atı evlendirmeğe karar vermişler, acaba hangisini beğenecek diye atın yanından kızlar geçirmişler. At, bunların hiç birisinin yüzüne bakmamış. En sonra hâkimim kızlarına sıra gelmiş. Hâkimin evvela en

büyük, sonra da ortanca kızı gelmiş. Küçük kız geçerken at kişnemeğe başlamış, o adam da hâkime ;

— Bu at senin küçük kızı alacak, demiş.

Küçük kızı ata vermişler. Ahali akşama kadar pencerede kalarak atın ne yapacağını beklemiş, herkes gittikten sonra akşam olmuş. At, silkinmiş, güzel bir genç olmuş . . .

Sabah olup da kız hamama gitmeğe hazırlandığı zaman genç, kıza :

— Hamama gittigin zaman kardeşlerin, arkadaşların sana at aldın diye takılırlarsa sakın bir şey söyleme, sonra beni burada bulamazsın, demiş.

Kız hamama gitmiş, orada buna bir takım sözler söylemişler, kızın da cani sıkılmış :

— Gelin, bakın, at mıdır, yoksa buz gibi delikanlı mıdır, demiş.

At, bunu işitmiş, doğru kendi memleketine kaçmış. Kız, eve geldiği zaman delikanlıyı bulamayınca araşdırmağa başlamış, ocak taşının altında bir mektup bulmuş. Mektubu alarak babasına gitmiş, vaziyeti anlatmış. Babasından bir kat demir elbise almış, bir taburda asker temin etmiş, yola koyulmuş. Askerler, bir yerden geri dönmüşler. Kendisi mütemadiyen gitmiş, bir düz yere gelmiş, orada bir gümüş bir de altın ev görmüş.

Gümüş evden bir kız çıkmış, doğru çeşmeye gitmiş, maşrapa ile su almış. Kız bunu görünce :

— Ey gümüş evden çıkan kız, gümüş maşrapayı tutan kız, Tahir Beyin evi nerededir ? Diye seslenmiş.

Gümüş evden çıkan kız da :

— Şu altın evdir, diye cevab vermiş.

Kız doğruca altın eve gitmiş, o evde de aynen bir kız çıkmış, çeşmeden su almış, kız, buna da :

— Ey altın evden çıkan kız, altın maşrapayı tutan kız, Tahir Beyin evi nerededir ? Diye seslemiş.

Altın evden çıkan kız da :

— Tahir beyin evi burasıdır, bey yemek yedi, şimdi ellerini yıkıyacak diye cevap vermiş.

Hâkimin kızı, su içmek için maşrapayı istemiş, öteki kız altın maşrapayı vermiş, kız suyu içerken parmağındaki yüzüğü maşrapanın içine atmış. Beriki kız da maşrapaya suyu doldurup evine gitmiş. Tahir beyin eline su dökerken yüzük beyin eline gelmiş, bey de kıza dışarıda kim olduğunu sormuş, kız :

— Bir hanım var, demiş.

Tahir :

— O Hanımı bana çağırın, diye emretmiş.

Kız, gidip hanımı çağırmış. Tahir bey, hanımı alıp konuşmağa başlamış. Söz arasında, kıza :

— Benim annem devdir, seni görürse yer, demiş. Kızı dolaba saklamış, Tahirin annesi gelmiş, oğluna:

— Burada insan eti kokuyor, demiş. Tahir ise:

— Hayır anne, demiş, insan buruya nereden gelecek? Gelen insanı sen de yersin, ben de... Onun için burada insan yoktur.

Oturup konuşmağa başlamışlar. Tahir, annesine:

— Şu dolaptan bir kız çıkarsa onu bana verir misin, demiş.

Annesi de:

— Veririm, diye yemin etmiş. Tahir, dolabı açmış. Kız dışarı çıkmış...

Ertesi günü, Tahirin annesi, kıza bir kalbur soğan vermiş:

— Bunları ister soy, ister soyma, demiş.

Kız, ne yapacağını şaşırmış. Tahire sormuş. Tahir de:

— Bana sormadan hiç bir iş yapma, demiş, şimdi bu soğanın bir kısmını soyma, bir kısmını da yarıya kadar soy!..

Kız, Tahirin dediğini yapmış. Dev kadın, eve geldiği zaman kıza:

— Soydun mu, diye sormuş. Kız soyduğunu söylemiş, kadın hiddetlenmiş:

— Ben belki soymıyacaktım, diye söylenmiş. Kız, bunun üzerine:

— Yarısını soydum, yarısını soymadım, demiş.

Dev kadın, bu sefer de:

— Oğlum öğretti, kız da yaptı, demiş,

Ertesi gün kadın, kıza bir teneke çamaşır vermiş:

— İster yıka, ister yıkama, diyerek gitmiş Kız, yine Tahire sormuş. Tahir:

— Bir kısmını yıka, bir kısmını yıkama, bir kısmını da yarı yıka, demiş.

Kız, Tahirin dediği gibi yapmış. Dev anası, eve geldiği zaman kıza çamaşırları yıkayıp yıkamadığını sormuş. Kız, ona yıkadığını söylemiş. Kadın hiddetlenmiş:

— Belki yıkamıyacaktım!.. Diye bağırmış.

Kız, korkusundan:

— Bir kısmını yıkadım, bir kısmını yıkamadım, bir kısmını da yarı yıkadım, demiş.

Kadın, yine kendi kendine söylenmiş:

— Bunu da oğlum öğretti... Demiş. Ertesi gün kıza:

— Ben seni artık bu evde görmiyeceğim, demiş, görürsem yerim...

Kız, bunu da Tahire söylemiş. Tahir, tavana bir salıncak kurmuş. Kızı içine koymuş. Sonra da:

— Annem geldiği zaman mütemadiyen sallan, diye tenbih etmiş.

Dev anne gelmiş. Kız sallanmağa başlamış, kadın tavana bakmış. Kızı görmüş:

— İn aşağıya edepsiz, diye bağırmış, söylenmiş...

Tahir kızı aşağıya indirmiş... Dev kadın, bir gün kızı, Tahirin halalarına göndermeğe karar vermiş. Kıza da :

— Orada davul, zurna vardır, git onu oradan al, demiş.

Kız, bunları aynen Tahire söylemiş. Tahir de kıza yüzüğünü vererek:

— Oraya gidersin, demiş, seni içeri alırlar. Onlar dışarı çıkdıkları zaman sen bu yüzüğü masanın üzerine bırakırsın. Davul zurnayı alırsın. Kapının yanında bir inek vardır. İneğin önünde kemik, bir az ilerdeki köpeğin önünde de ot vardır. Otu alıp ineğe, kemiği de köpeğe verir, kaçar gelirsin!..

Kız, doğruca gitmiş. Eve vasıl olmuş. Kıza yemek getirmişler, kendileri de dişlerini bilemeğe gitmişler. Kız, yüzüğü bırakmış. Davul, zurnayı almış. Doğru eve gelmiş.

Dişlerini bilemeğe giden devler, buna:

— Yiyor musun, diye bağırmışlar. Yüzük, masanın üzerinden :

— Yiyorum, diye ses vermiş.

Devler, dişlerini bileyerek gelmişler. Fakat kızı orada bulamamışlar. Tahirin annesi gelip kıza davul, zurnayı getirip getirmediğini sormuş. Kız da getirdiğini söylemiş. Dev anası kızı yediremediği için kızmış.

Dev anası, bir gün, o kız, diye halasının kızlarından birini Tahirin yanına bırakmış. Tahirin sevgilisini de kapının arkasına getirerek ellerinin parmakları üzerine mumlar yakmış. Sonra kıza:

— Sakın bağırma, ben kapının arkasındayım, sonra seni yerim, demiş,

Kızı orada bırakarak gitmiş. Tahirle öteki zevke dalmışlar. Kapının arkasındaki kızın parmakları üzerindeki mumlar bitmiş. Kızın parmakları yanmağa başlamış. Zavallı :

— Ben yanıyorum... Tahir zevk yapıyor... Diye feryada başlamış.

Bunu duyan Tahir bir de bakmış ki yanındaki kız, halasının kızı, Ona hemen bir tekme vurmuş. Gitmiş, sevgilisini kurtarmış. Mumları halasının kızının üzerine dikmiş. Öteki kızla beraber kaçmışlar.

Annesi gelmiş. Kapıyı vurmuş, kimse açmamış. O da kapıyı kırarak içeri girmiş. Halasının kızını, gözleri çıkmış, ölü bir halde görünce fena halde hiddetlenmiş. Küpüne binince Tahirin peşine düşmüş. Tahir de kıza:

— Sen arkaya bak. demiş.

Kız, arkaya bakmış. Annesinin geldiğini görmüş. Tahire haber vermiş. Tahir, kıza bir şamar vurmuş, onu bir çeşme yapmış. Kendisi de bir maşrapa olmuş. Annesi gelip maşrapadaki suyu içmiş. Evine dönmüş. Evdeki kız, kadına ne gördüğünü sormuş. Dev annesi de:

— Birşey görmedim, yalnız bir çeşme gördüm, bir az su içtim, geldim, demiş.

Kız ise :

— Ah anacığım, o çeşme Tahirdi... Demiş.

Annesi bir daha gitmiş. Tahir ile kız da yollarına devam ediyorlarmış.

Kız srkasına bakmış. Tahire, annesinin geldiğini söylemiş. Tahir, kıza bir şamar daha vurmuş. Kızı tarla yapmış Kendisi de bir bağçıvan olmuş, orada :

— Bakla mı ekeyim, mısır mı ?.. Diye söyleniyormuş.

Annesi, bağçıvana :

— Bağçıvan, bağçıvan, buradan bir kızla bir erkek geçti mi, diye seslenmiş.

O, yine hiç istifini bozmadan, kendi kendine:

— Baklamı dikeyim, mısır mı ?.. Demiş, durmuş.

Annesi bir takım lâflar söyliyerek eve gitmiş. Kıza meseleyi anlatmış. Kız :

— Ah anne, o bağçıvan Tahirdi, demiş.

Tahirle kız yine yoluna devam ederken kız arkasına bakmış. Dev anasının yine geldiğini görmüş. Tahire haber vermiş. Tahir, kıza yine bir şamar vurmuş. Kızı bu sefer gelin yapmış, Kendisi de bir papaz olmuş.

Kadın yine unutmuş. Papaza seslenmiş :

— Papaz efendi, demiş, buradan bir erkekle bir kız geçti mi ?...

Papaz da :

— Ben burada on beş senedir papazım, hiç bir şey görmedim, diye cevap vermiş.

Annesi yine eve dönmüş. Kıza, bu sefer gördüklerini de anlatmış. Kız, papazın da tahir olduğunu söylemiş ...

Tahirle kız, yollarına devam ediyorlarmış. Kız bir aralık arkasına bakmış, kadını görmüş, Tahire haber vermiş. Tahir kızı bu sefer bir ağaç yapmış. Kendisi de bir yılan olmuş, ağaca sarılmış. Kadın geldiği zaman :

— Tahir sensin, sensin, diye ağaçtaki yılana taş atmış.

Tahir insan olup annesini öldürmüş. kızı canlandırmış. Yollarına devam etmişler. Memleketlerine yaklaştıkları zaman kız, babasına haber göndermiş. Bir tabur asker istemiş. Askerler gelmiş. Beraberce şehre girmişler. Doğruca evlerine gitmişler, hayatlarının sonuna kadar mesut yaşamışlar.

PARMAK ÇOCUK

Bir varmış, bir yokmuş, evel zaman içinde, kalbur saman içinde bir karı bir kocanın yedi tane oğlu varmış. Bunların en küçüğü parmak kadarmış. Hem bunlar çok fakir imişler.

Bir gün kadın, kocasına demiş ki :

— Biz çok fakiriz, çocukları al, ormana götür, bırak. Hem biz kurtuluruz, hem de onlar kurtulurlar.

Kocası buna razı olmamış :

— Bu nasıl şey, diye bağırmış, insan öz evladını ormana bırakır mı ?

Fakat kadın ne yapmış, etmiş kocasını kandırmış, bir taraftan da parmak çocuk bütün bunları haber almış.

Sabahleyin erkenden kalkmış, değirmenden çakıl taşlarını toplıyarak cebine doldurmuş. Yatakdan kalkdıkları zaman anne, çocuklarına :

— Haydin çocuklar, demiş. babanızla ormana gidip odun kesin.

Bu sözlerden sonra çocukların eline birer dilim ekmek vermiş. Bunlar yola koyulmuşlar. Parmak çocuk, ikide birde arkasına dönerek yerlere çakıl taşları atarmış. Nihayet ormana varmışlar. Adam, çocukları yere oturtmuş. Sözde odun kesiyorum, diye yanlarından ayrılmış, eve dönmüş. Çocuklar akşama kadar beklemişler, babalarının gelmediğini görünce ağlamağa başlamışlar, parmak çocuk :

— Susun, ağlamayın, ben yolu biliyorum, demiş.

Derken ay ışığında parlıyan çakıl taşlarile evin yolunu bulmuşlar.

O gün de adam bir yerde olan alacağını alarak karısına tatlı yapdırmış, tam yemek yerlerden :

— Ah, şimdi çocuklarımız olsayıdı ne iyi olurdu, demişler.

Bu sırada parmak çocuk kapudan girerek :

— Biz buradayız, diye bağırmış.

Anne ile babaları çocuklarının boynuna sarılmışlar, hep beraber yemek yemişler.

Birkaç zaman sonra bunlar yine fakirleşmişler. Kadın kocasını tekrar kandırmış :

— Çocukları ormanın daha derinliklerine götürelim, demiş.

Bunların konuştuklarını çocukların hepsi işitmişler.

Sabahleyin parmak çocuk kalkmış. Çakıl taşı toplamak istemiş. Fakat kapıyı kapalı bulmuş. Anneleri bunlara birer dilim ekmek vermiş. Yine babalarile yola konulmuşlar. Parmak çocuk, yolda giderken odnn kesme bahanesile brakıp kaçmış. Akşam olmuş. Çocuklar, babalarının gelmediğini görünce ağlamağa başlamışlar. Parmak çocuk bunları susdurmuş. Yerlere bakmış. Ekmek parçalarını kuşların yediğini görmüş. Parmak çocuk bir ağaça çıkmış. Uzakta bir ışık görmüş. Ağaçtan inmiş, kardeşlerile ışığı gördükleri eve doğru gitmişler. Burası devîn evi imiş. Devin karısı kapıyı açmış :

— Burada ne arıyorsunuz, diye sormuş.

Çocuklar :

— Yolumuzu kaybettik, demişler. Kadın çocukları bir yere saklamış. Bir az sonra dev gelmiş :

— Burada insan eti kokuyor, demiş. Çocukların yerini bulmuş. Kadın :

— Bırak, bırak da yarın yersin, şimdi yemek var, demiş.

Ne ise.. Devi kandırmış. Bu devin de yedi çocuğu varmış. Akşam olunca yatmışlar. Parmak çocuk gece yarısı kardeşlerini uyandırmış. Devin çocuklarını kendi yattıkları yataklara yatırmışlar. Kendileri de duvardan atlayıp kaçmağa başlamışlar. Dev, yatağında sabredememiş. Sabah olunca

işin farkına varmış. Hemen sihirli çizmesini giyerek çocukların arkasından koşmuş. Çocuklar arkalarına bakınca devin gelmekte olduğunu görmüşler. Hemen bir mağaraya saklanmışlar. Dev de bunlara yakın bir yerde dinlenirken uyuya kalmış.

Parmak çocuk, kardeşlerini eve yollayıp devin yanına gitmiş. Ayağından yavaşca çizmeleri çıkarıp giyinmiş. Doğru devin evine gitmiş. Karısına demiş ki:

— Devi yolda haydutlar yakaladı. Evdeki bütün mücevheratı vermezsen öldürecekler. İnanmazsın, diye dev bana sihirli çizmelerini verdi. Hem çabuk götürmek lâzım, yoksa devi öldürecekler!

Devin karısı hiç şüphelenmemiş. Bütün mücevheratını parmak çocuğa vermiş. Parmak çocuk da bütün hızile evine koşmuş. Diğer çocuklar daha evvel evlerine geldiklerinden her şeyi ana ve babalarına anlatmışlar. Bunun üzerine parmak çocuğu dört gözle bekliyorlarmış. Parmak çocuk gelince biribirine sarılıp öpüşmüşler. Onun getirdikleri altınlar, mücevherlerle mesud bir hayat sürmeğe başlamışlar. Onlar ermiş muradına... bizde çıkalım kerevetine...

ÇUBUKÇU KIZI

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir Bey, bu beyin de bir çubukçusu varmış. Çubukçunun adı Hasan Ağa imiş.

Bir gün Bey, Hasan Ağayı yanına çağırıp ;

— Has altın, has gümüş, has bakır nedir ? Diye sormuş.

Hasan Ağa, düşünmüş, taşınmış, bu suale bir türlü cevap bulamamış. Bakmış ki olacak gibi değil :

— Beyim, demiş, sorgun ne zorlu sorga imiş. Bir türlü cevap bulamıyorum. Bana kırk gün müsaade ver. Düşüneyim, sorayım, anlıyayım, sana kırk gün sonra istediğin cevabı getiririm.

Bey, buna razı olmuş. Hasan Ağa da hemen evine gitmiş. başını elleri arasına alarak düşünmeğe başlamış.

Bu sırada büyük kızı yanına gelmiş. babasını düşünceye dalmış görünce:

— Ne düşünüyorsun baba, diye sormuş.

Hasan Ağa :

— Nasıl düşünmiyeyim kızım, demiş, bir derdim var ki böylesine kimse raslamamıştır. O derde derman düşünüyorum.

Kız şaşırmış, babasına :

— Nasıl dertmiş o, söyle bakalım biz de çaresini arayalım, demiş.

Hasan ağa ise :

— Hayır, demiş, siz nafile yorulmayın. Ona derman bulamazsınız.

Kız ısrar edince Hasan Ağa anlatmış :

— bugün Bey beni yanına çağırdı: «Has altın, has gümüş, has bakır nedir?» diye sordu. Bunların cevabını bir türlü bulamıyorum. Şimdi Bey-

K O Ş M A L A R

Fakîrî - Ahmedoğlu'ndan

I

Cehaletten çektim hezar nedamet,
Encam onulmaz derde yetiştim.
Bulmuş var mı bu sevdaya nihayet
Çok eyledim dikkat serde yetışdim.

Dar oldu başıma bu derdi cihan,
Hicran kemendine takıldı gerdan.
Bâbı hakikatte cümle âşıkan
Ben de sür'atile orda yetişdim.

(Fakiri) erdim yâr vuslatine
Tehammül eder mi dil hasretine
İlâhi düşürme namerd katına
Derim hamdü lillâh merde yetişdim.

II

Çilei gurbeti yeter çektiğim
Yetişdir ilâhi sılaya beni
Sana malûm can hasrete yakdığım
Kavuştur o saçı leylâya beni

Kılmışım firkatte bu çeşmin giryan
Ana, baba, kardeş fikrimde her an
Acep unuttu mu beni ol cenan
Vâsıl eyle çeşmi şehlâya beni

Çıkar mı hatırdan körpe kuzular
Kavim, kardeş, bakar yola özüler
(Fakîr)im gönül vatan arzular
Koy sen de cenneti âlâya beni

III

Seni benden cüdâ eyledi mevlâ
Var karalar bağlan sefil başlı yâr
Hasretlik bağrıma kâretti illâ
Elleri kınalı gözü yaşlı yâr

Taşlar alıp kara bağrın ezindi
Ah ettikçe dertli sinen üzündü
Bağçelerde, bağda bensiz gezindi
Zülüfler perişan hilâl kaşlı yâr

Hayâlin gözümde var düşler gibi
Kal viran evlerde baykuşlar gibi
Eşinden ayrılmış tek kuşlar gibi
Feryad et ruzü şep sırma saçlı yâr

Göcü dünyada bu ayrılık bildim
(Fakirim) nasip ise gelirim
Göremezsem gözüm açık ölürüm
Seni ebru keman inci dişli yâr

IV

Ne çare atılmış âbu dâneler
Gayri terki diyar olmamız yakın
Feryad edip ağlaşanda analar
Akan göz yaşların silmemiz yakın

Bir nasip cem'için düşen gurbete
Henüz mahbup seven kalır hasrete
Kim tahammül eder bunca firkate
Elvedâ sevdiğim gelmemiz yakın

V

Çekilir gurbette nice melâmet
Sevdiğim dua et var sağ selâmet
Ciğergâh ölürüm etme melâlet
Sağ olursan visal olmamız yakın

(Fakîrî) buseyle eydi pederin
Eşin dostun, akrabanın, mâderin
Hamei kudret yazmış kaderin
Devşirüp danemiz bulmamız yakın

Toplıyan
Ziya Günal

---

den kırk gün müsaade aldım. Eğer kırk gün içinde cevap bulamazsam beni cellâda verecekler.

Babasının bu son sözü üzerine kızın rengi uçmuş:

— Aman baba, demiş, ben de zannettim ki Beyin ağası beni oğluna istedi. Sen de, nasıl çeyiz vereceğim, diye düşünüyorsun ...

— Devamı var —

Naki Tezel

— 70 inci sayıdan devam—

Şor: (B.) laf, lakırtı.
Şoretmek: (B.) lafetmek, dedikodu yapmak.

T

Tahra: (B.) bir nevi keski, odun ve kesmeğe mahsus alet.
Teberik: (B.) hatıra, yadigâr.
Tevir: (B.) nevi, çeşit. «Ahmedin karısı dün tevir tevir yemekler çıkardı.»
Telesimek: (L.) zayıflamak, yarı baygın bir hale gelmek.
Teyek veya Tevek: (B.) sürünücü nebatın gövdesi. «Bostandaki karpuz teyeklerini hep kaplumbağa yemiş.»
Tepsermek: (Ç. Tepsirmek) hararetten kurumak.
Tergemek: (Ç.) boşlamak, vazgeçmek, terketmek.
Teleme: (Ç.) süt içine bir kaç damla incir sütü akıtılarak ve iyiee döverek yapılan yoğurt.
Tintirik: (B.) fiske.
Tırık: (Ç. bir giyah ismidir.) Ufak çalı, funda.
Tombalak dönmek: (B.) taklak atmak.
Tor: (Ç. genç sakalsız) henüz işe alıştırılmamış hayvan.
Toruk: (B.) taze ağaç, fidanla büyük ağaç arası, genç ağaç.
Topalak: (Ç.) yuvarlak.
Tuman: (B.) don (kadın)
Tunmak: (Ç.) suya dalmak, efkâra dalmak.
Tülek: (Ç.) çıplak, tüyünü dökmüş kuş: kurnaz, görmüş, geçirmiş.
Tülemek: (Ç.) tüyünü dökmek.
Tülep: (B.) fırsat, usul, hesap. «Tülebine getir de sen de yap.»
Tülü: (B.) kıllı, kuvvetli deve.

U

Ulmak: (B.) çürümek, bozulmak. (meyva ve emsali gibi sulu şeyler.)
Ulamak: (B.) eklemek.
Ulak: (B.) ek, eklenti.
Uyuntu: (L.) mıymıntı, miskin, uyur gibi duran.
Ustun: (B.) büyük mertek, sundurma.

Uz: (B.) yavaş, hafif. «Uz söyleme duyamıyorum.»
Eliuz: (B.) eli her işe yakışır. Eli işe yatkın adam.

Ü

Üsperlemek: (B.) ısrar etmek. «Evvelâ söylemek istemedi, fakat ben üsperleyince söyledi.»

Y

Yağmurça: (B.) geyik.
Yakı: (B.) pansıman.
Yangı: (Ç. Yangu: dağ sedası.) aksi seda.
Yangılanmak: (Ç.) aksi endaz olmak.
Yapık: (B.) birbirine girift olmuş çalılık.
Yanaz: (B.) aksi. «Senin gibi yanaz adam az bulunur.»
Yermek: (B.) kusur bulmak, ayırt etmek.
Yetenek: (B.) kesilen nebatın etrafından püskürüp çıkan filizler.
Yum: (B.) zan.
Yomtarlamak: (B.) zan ve tahmin etmek.
Yılkı: (Ç. L. Ilkı) başı boş at sürüsü.
Yeyni: (L. yayni) hafif.
Yörep: (B.) bayır, az meyilli arazi.
Yoz: (B.) kısır.
Yumuş: (B.) iş, vazife.
Yuka: (Ç. nazik) ince. derindeğil, sığ.
Yülemek: (B.) bilemek, keskinletmek.
Yülümek: (B.) tıraş etmek.
Yüklü: (B.) hamile. (kadın)

Z

Zavır: (B.) azar, kaba gürültü.
Zığarmak: (B.) kızmak.
Zopur: (B.) hafif yağmur.
Zunk: (B,) yumruk, boks.
Zunklamak: (B.) yumruklamak; aşağıdan yukarı dürterek çıkmak.
Zurba: (B.) kuş sürüsü. «Şu çalının dibinden bir zurba keklik uçtu.

S o n

Osman Bahadırlıoğlu

